

CZU: 373.3.27:[811.135.1+821.135.1]

DOI: 10.36120/2587-3636.v30i4.191-196

EVALUAREA COMPETENȚEI TEXTUALE LA ELEVII DIN ÎNVAȚAMANTUL PRIMAR

Tatiana MIDRIGAN, doctorandă

<https://orcid.org/0000-0001-8406-4527>

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Rezumat. Învățarea limbii și literaturii române profilează formarea unui vorbitor și cititor cult. Textul literar este un produs finit, care-l implică pe elev în diverse activități de: *comprehensiune, receptare, interpretare, reinterpretare*. Cunoașterea raportului dintre autor și realitatea exprimată, facilitează *înțelegerea, stimulează curiozitatea și dorința de a afla informații noi*. Competența textuală este abilitatea de a înțelege, utiliza și produce diferite tipuri de texte, pe care le întâlnim și le producem în fiecare viața de zi. Experimentul de control a vizat evaluarea nivelului de formare a competenței textuale la elevii din clasele primare și anume componentele: *competența de reproducere; competența de percepere și înțelegere, competența de interpretare, competența de creație*.

Cuvinte cheie: text literar, competență textuală, evaluare, test docimologic, elevi din învățământul primar.

ASSESSMENT OF TEXT COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Summary. Learning the Romanian language and literature profiles the formation of a cultured speaker and reader. The literary text is a finished product, which involves the student in various activities of: *comprehension, reception, interpretation, reinterpretation*. Knowing the relationship between the author and the expressed reality facilitates understanding, stimulates curiosity and the desire to learn new information. Textual competence is the ability to understand, use and produce different types of texts, which we encounter and produce in our daily lives. The control experiment aimed at evaluating the level of formation of textual competence in primary school students, namely the components: *reproduction competence; the competence of perception and understanding, the competence of interpretation, creative competence*.

Keywords: literary text, textual competence, assessment, docimological test, primary education students.

Disciplina limba și literatura română constituie fundamentul dezvoltării personalității elevilor prin evoluția lor intelectuală cu cele două instrumente de bază: cititul și scrisul, asigurând exprimarea orală și exprimarea scrisă. Învățarea limbii și literaturii române profilează formarea unui vorbitor și cititor cult.

Textul literar este un produs finit, ce presupune interacțiunea dintre: *cititor – text; cititor – context; cititor – text – context* și un factor care-l implică pe elev în diverse activități de: *comprehensiune, receptare, interpretare, reinterpretare*. El este abordat în mod independent, depinzând de specia literară, de particularitățile de vârstă și de domeniul din care face parte. Cunoașterea raportului dintre autor și realitatea exprimată, facilitează *înțelegerea, stimulează curiozitatea și dorința de a afla informații noi*.

În clasele primare, de cele mai multe ori primul contact cu *textul literar* este o lectură cu voce tare, fiind procedeul cel mai important, realizându-se prin: *povestire, caracterizare de personaje, înscenarea textului, recitarea versurilor etc.*

Tiparul textual cuprinde trei etape succesive ce corespund unor lecturi distincte:

- lectura inocentă: „producere de text *din* text”;
- lectura interpretativă: „producere de text *despre* text”;
- lectura critică: „producere de text *împotriva* textului” [Apud 2].

Conexiunile între text și experiența lui de cititor, îl angajează prin diverse activități la formarea *competenței textuale*. În practică se consideră că deseori, din cele mai bune intenții, elevul este lăsat „singur în fața textului”, adică să-l parcurgă în mod individual, și, în acest context se evidențiază competența textuală.

Competența textuală poate fi caracterizată ca abilitatea de a înțelege, utiliza și produce diferite tipuri de texte, pe care le întâlnim și le producem în fiecare viața de zi.

I.V. Salosina a definit *competența textuală* ca „abilități asociate cu producerea, percepția, înțelegerea, interpretarea și pronunția textelor de diverse genuri și tipuri” [5].

Cercetătorul A. Ghicov menționează că a avea formată *competența textuală* înseamnă, din perspectiva unui document școlar normativ, a opera, a aplica un instrumentar teoretico-științific adecvat și pertinent pe structuri textuale de orice tip. Din perspectiva teoriei lecturii, a receptării, sau mai bine-zis a cititorului-receptor, consumator de sensuri și semnificații, această competență a elevului înseamnă a avea abilitatea de a penetra structura textului, a-i descifra conotațiile, a-i analiza/interpreta/aprecia fondul și forma, textura operei, a-i înțelege mesajul sau intenția [1, p.60].

N.S. Sayfutdinova evidențiază următoarele componente ale competenței textuale: *cunoștințe textuale, abilități, experiență de activitate textuală, experiență de emoție și atitudine bazată pe valori față de proces și rezultat al activității textuale*. Potrivit autorului, una dintre componentele de bază ale competenței textuale sunt *abilități textuale, care creează trei activități: percepția textului, reproducerea textului, formarea textului* [6].

Pentru a evalua formarea competenței textuale trebuie să identificăm următoarele componente:

- *Cunoștințe* din teoria literaturii: despre opera literară, elementele de structură ale operei, mesajul operei, limbajul operei, cunoștințe despre autor, cunoștințe despre lume, despre sine etc.);
- *Capacități* (abilități, deprinderi) de: înțelegere/ascultare/receptare (a textului), recunoaștere și identificare (a tipului de text citit, a ideilor principale, a noțiunilor literare, a personajelor etc.); analiză și interpretare (a unei secvențe de text, a unui fapt sau fenomen literar); caracterizare (a unui personaj); rezumare (a unui text narativ); apreciere (a unui text lecturat, a unui personaj, a stării personale postlecturale etc.);
- *Atitudini*, care se referă la valorile transmise prin textul literar, sentimente provocate de opera literară, trăirile personale formulate de cititor în legătură cu problematica

textului lecturat, opinii și aprecieri personale ale fenomenelor literare (cu referire la personaj, autor, mijloace de expresie etc.) [3, p. 64].

Toate aceste componente se realizează din perspectiva următoarelor niveluri, dintre care:

- nivelul comprehensiunii, care se axează pe conținutul textului;
- nivelul analizei de text, ce evidențiază forma textului;
- nivelul interpretării de text, ce se focalizează pe semnificația textului.

Experimentul de control a fost desfășurat în Liceul Teoretic „Orizont”, pe un lot experimental constituit din 123 de elevi, dintre care: 42 de elevi din clasa a IV-a „A” – eșantionul experimental (E.E.), 41 de elevi din clasa a IV-a „B”; 40 de elevi din clasa a IV-a „C” – eșantionul de control (E.C.), fiind utilizat instrumentul de evaluare – testul docimologic.

La disciplina Limba și literatura română, la finele fiecărei unități de învățare (sau secvențial, în cazul unei unități de învățare voluminoase), se realizează o evaluarea sumativă (ES), care se raportează la unitățile de competențe stipulate pentru unitatea de învățare finalizată. Este instrumentală prin varietatea de instrumente de evaluare, elevii fiind conștienți în îndeplinirea acestora.

Drept reper am utilizat Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor prin disciplinele de studiu, Aria curriculară Limbă și comunicare, disciplina limbă și literatură română (<https://mecc.gov.md/sites/default/files/referentialul.pdf>), selectând Domeniul *Textul literar și nonliterar* [4, p.10].

Textele literare și nonliterare citite la prima vedere nu pot asigura comprehensiunea și orientarea elevilor într-un text, dacă nu se realizează multiple sarcini pe text. Aceste sarcini devin „pași etapizați” spre formarea competenței textuale.

Tabelul 1. Extras Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor prin disciplinele de studiu, Aria curriculară Limbă și comunicare, disciplina limbă și literatură română

Standarde	Produce pentru măsurarea competenței
1. Utilizează strategii de lectură adecvate pentru o varietate de texte literare și nonliterare.	Textul literar/ nonliterar citit la prima vedere
2. Rezumă textele literare și nonliterare.	Informația selectată dintr-un text literar
3. Operează cu termeni din domeniul lingvistic și literar, în limita standardelor de conținut.	Situația de comunicare spontană
4. Produce acte de vorbire orală și scrisă personalizate, care îi reflectă propriile idei, judecăți, opinii, argumente, experiențe senzoriale și lectorale.	Textul literar/ nonliterar alcătuit

Paradigma MECD oferă lista de produse școlare recomandate în corespundere cu prevederile Curriculumului național pentru învățământul primar: produse specifice disciplinelor, racordate la vârsta școlarului. Produsul școlar reprezintă un rezultat școlar proiectat pentru a fi realizat de către elev și măsurat, apreciat de către cadrul didactic, elevul însuși, colegii și, eventual, părinții.

Au fost aplicate două teste de evaluare: un test a avut la bază textul literar, celălalt - textul nonliterar, fiind racordate standardelor specifice și produselor pentru măsurarea competenței (vezi tabelul 1) și au fost atribuite calificative pentru evaluarea sumativă (ES), în concordanță cu MECD: FB - Foarte Bine; B – Bine; S- Suficient.

În această perspectivă experimentală evaluarea nivelului de formare a competenței textuale la elevii din clasele primare s-a axat și pe validarea, compararea și generalizarea rezultatelor obținute prin experiment.

Rezultatele elevilor pentru fiecare clasă sunt reprezentate în Tabelul 2.

Tabelul 2. Compararea datelor în experimentul pedagogic

	Clasa A		Clasa B		Clasa C	
	Ex. de constatare	Ex. de control	Ex. de constatare	Ex. de control	Ex. de constatare	Ex. de control
Foarte bine	9.5%	33%	7.3%	38%	7.5%	32.5%
Bine	64%	67%	84.4%	55%	87.5%	65.5%
Suficient	26.5%	0%	7.3%	7%	5%	0%

Interpretarea datelor din experimentul de control a fost realizată din punct de vedere calitativ al răspunsurilor elevilor și cantitativ fiind înregistrate în tabele. În urma aplicării testului în cadrul experimentului de validare și a evaluării răspunsurilor subiecților, s-au evidențiat rezultate, care prezintă aspecte ale competenței textuale. Analiza răspunsurilor elevilor în baza activităților pe text ne-au permis să concluzionăm că în ambele eșantioane predomină calificativul Bine (media fiind mai mare la grupul experimental - 67%; media la grupul de control – 60%), subiecții au realizat activitatea de livrare a textului - *competența de reproducere*; activitate de percepere a textului - *competența de percepere și înțelegere*. Valorificarea termenilor din domeniul lingvistic și literar, în limita standardelor de conținut denotă că subiecții cercetării receptează informația din text, ceea ce contribuie și la formarea competenței specifice la disciplina limba și literatura română.

Calificativul Foarte Bine a vizat activitățile, dintre care: activitatea interpretativă – *competența de interpretare*; activitatea de formare a textului - *competența de creație*, înregistrând următoarele rezultate: grupul experimental - 33%, grupul de control – 35%. Subiecții își exprimă argumentat propriile stări postlectorale, producând acte de vorbire orală și scrisă personalizate, care îi reflectă propriile idei, judecăți, opinii, argumente, experiențe senzoriale și lectorale. Răspunsurile creative evidențiază valorile textului, ca componentă a educației literar-artistice. Exprimarea originală denotă un limbaj științific, format prin activitățile de lectură în baza textelor literare și nonliterare.

Semnificativ este faptul că în grupul experimental nu a fost identificat calificativul Suficient, iar în grupul de control numai 7%.

Interpretarea răspunsurilor elevilor ne-a permis să formulăm constatări, despre realizarea itemilor în proba de evaluare, vizavi de confirmarea activităților realizate pe

textul citit la prima vedere, ceea ce reprezintă un stimul al asimilării informației noi și un receptor al experienței proprii.

Rezultatele statistice privind receptarea textului științific și a textului artistic sunt înregistrate în tabelul 3.

Tabelul 3. Rezultatele statistice ale grupurilor

	GRUPURILE	N	Media	Deviația standard	Eroarea standard a mediei
Textul științific „MELEAGURILE MOLDOVEI”	Grup experimental	83	1,9036	,53224	,05842
	Grup de control	40	2,0250	,35716	,05647
Textul artistic „CHEIA”	Grup experimental	82	2,3415	,52633	,05812
	Grup control	40	2,3250	,47434	,07500

Conform datelor din tabelul 3 se observă că atât grupul experimental, cât și cel de control înregistrează medii ce corespund calificativului „Bine”, deși media grupului experimental fiind mai mica în ceea ce privește studierea textului științific. Textul științific presupune un limbaj din domeniul lingvistic, caracterizat printr-un vocabular pasiv, etc..

Tot din acest tabel se observă că ambele grupuri de elevi se înregistrează o medie mult mai înaltă la studierea textului artistic (media grupului de control: 2,3250; media grupului experimental: 2,3415), mai mult decât atât, mediile obținute deși corespund calificativului „Bine”, au o tendință de creștere spre calificativul „Foarte bine”, creșterea fiind mai mare pentru grupul experimental. Aceste date ne permit să concluzionăm că textul artistic este unul pe care elevii îl înțeleg mult mai ușor, exprimându-se prin propriile idei, judecăți, opinii.

Tabelul 4. Rezultatele testului T pentru eșantioane independente privind studierea textului științific și a textului artistic

		Testul Levene de omogenitate a varianțelor		Testul T de omogenitate a mediilor							
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Diferența dintre medii	Eroarea standard a diferenței	95% intervalul de încredere pentru diferență		
								De sus		De jos	
Textul științific „MELEAGURILE MOLDOVEI”	Se presupun variante egale	5,934	,016	-1,306	121	,194	-,1213	,0929	-,30536		,0625
	Nu se presupun variante egale			-1,494	108,203	,138	-,1213	,0812	-,28244		,0396
Textul artistic „CHEIA”	Se presupun variante egale	1,340	,249	,167	121	,867	,0164	,0983	-,17829		,2112
	Nu se presupun variante egale			,174	85,129	,863	,0164	,0948	-,17219		,2051

Tabelul 4. pentru eșantioane independente include rezultatele testului Levene, unde $F(121)=5,934$ și $p=0,016$ pentru studierea textului științific. Valoarea F este semnificativă ($\leq 0,05$), de aceea în continuare vom analiza rezultatele pentru testul t din rândul al doilea. Din tabel observăm că $t(121)=-1,494$, iar $p=0,138$ ceea ce înseamnă că nu există diferențe între medii privind studierea textului științific.

Tot din acest tabel putem observa că pentru studierea textului artistic „CHEIA” $F(121)=1,340$ și pragul de semnificație este egal cu 0,249. Cum valoarea lui F este ne semnificativă, varianțele sunt egale. Constatăm că $t(121)=0,167$, $p=0,867$ ceea ce înseamnă că există diferențe semnificative între medii.

Astfel, am scos în evidență nivelul de rezolvare a sarcinilor în grupurile experimentale și de control în baza textelor literare și nonliterare. După cum se observă din tabel, diferențele apar între limbajul textului, în exprimarea/ argumentarea unor afirmații.

În concluzie, menționăm că elevii din grupul experimental utilizează strategii de lectură adecvate pentru o varietate de texte literare și nonliterare pentru receptare, își exprimă părerea prin interpretarea semnificațiilor textului, iar punctul de vedere exprimat în baza textului științific, relevă cu ușurință comprehensiunea acestuia.

Bibliografie

1. GHICOV, A. Aspecte metodologice ale poziționării protextuale a elevilor . În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2010. nr. 9 (39), pp. 60-63. ISSN 1857-2103.
2. PAMFIL, A. *Limba și literatura română în școala primară. Perspective complementare*. Pitești: Paralela 45, 2009. 278 p.
3. PÂSLARU, V. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. ediția a II-a, revăzută. București: Sigma. 2013. 311 p. ISBN 978-973-649-875-6, p. 64.
4. Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor. Chișinău, 2014. (<https://mecc.gov.md/sites/default/files/referentialul.pdf>)
5. SALOSINA, I. V. Formation of professional textual competence of future teachers at the university [PhD Dissertation, Tomsk State Pedagogical University], 2007. <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalnoi-tekstovoi-kompetentnostibudushchikh-pedagogov-v-vuze/read>.
6. SAYFUTDINOVA, N. Sh. Textual competence as a design basis for teaching humanitarian subjects to schoolchildren [PhD Dissertation, Sochi State University]. 2000. <https://www.dissercat.com/content/tekstovaya-kompetentsiya-kak-proektnaya-osnova-obucheniya-shkolnikov-gumanitarnym-predmetam>.